

BOUWSTEEN voor de Zeeuwse Omgevingsvisie 2021

Hoofdonderwerp: **Gezondheid**

Opstellers: GGD Zeeland

Meedenkers: Gemeente Terneuzen, HZ, GGD Zeeland afdeling JGZ, SportZeeland, Allévo, gemeente Noord-Beveland, provincie Zeeland

(NB Vanwege openbare publicatie zijn hier alleen de namen van de organisaties genoemd, niet de namen van de experts)

Huidige situatie

Ons uitgangspunt voor gezondheid is het vermogen van mensen om met de fysieke, emotionele en sociale levensuitdagingen om te gaan en zoveel mogelijk eigen regie te voeren. Dit is de definitie van positieve gezondheid van Machteld Huber. Gezondheid bestaat hierin uit 6 pijlers; lichaamsfuncties, mentaal welbevinden, zingeving, kwaliteit van leven, sociaal/maatschappelijk participeren en dagelijks functioneren. Naast deze pijlers heeft financiële situatie ook invloed op de gezondheid van mensen.

De omgevingswet heeft twee maatschappelijke doelstellingen opgenomen:

- a. bereiken en in stand houden van een veilige en gezonde fysieke leefomgeving en een goede omgevingskwaliteit;
- b. doelmatig beheren, gebruiken en ontwikkelen van de fysieke leefomgeving ter vervulling van maatschappelijke behoeften.

Zeeland heeft per 1 januari 2019 383.073 inwoners. De provincie ontgroent en vergrijsd en is momenteel één van de meest vergrijsde provincies van Nederland. De provincie telt meer mensen met een laag opleidingsniveau en minder mensen met een hoog opleidingsniveau in vergelijking met het gemiddelde in Nederland. Laag opgeleide mensen leven korter en langer in ongezondheid. Een groot aantal van de jongeren die gaan studeren komt niet meer terug naar Zeeland.

Het gezondheidsbeeld van Zeeland laat twee kanten zien. Inwoners van Zeeland leven langer en er is op dit moment in Zeeland minder sterfte aan kanker en dementie in vergelijking met Nederland. Ook bewegen onze ouderen meer. Mensen voelen zich veiliger in hun woonomgeving. Ze zijn over het algemeen tevreden over hun woonomgeving, alhoewel dit natuurlijk per kern/wijk erg kan verschillen. Het percentage rokers daalt net als de landelijke trend en de prognose is dat het percentage mensen dat overmatig alcohol drinkt ongeveer gelijk blijft.

Aan de andere kant zien we dat inwoners van Zeeland langer in ongezondheid leven en dat eenzaamheid onder ouderen het hoogst van Nederland is. We zien een toename van risico op angst en depressie bij volwassenen. Jongeren geven aan steeds meer prestatiedruk te ervaren. Eenzaamheid en overgewicht neemt toe onder de hele bevolking.

De leefomgeving heeft invloed op gezond gedrag en ervaren gezondheid. Zowel positief als negatief. Zeeland heeft van nature alle ingrediënten in huis voor een gezond en prettig leven. Rust, ruimte, natuur, water en vruchtbare aarde. Mooie dorpen en steden met voorzieningen; deze ingrediënten hebben een positieve invloed op gezondheid.

Belangrijkste bronnen vermelden: Rapporten, websites, databases, namen experts.

<https://iph.nl/positieve-gezondheid/wat-is-het/>

Omgevingswet: artikel1.3

VTV2018.nl

Staat van Zeeland 2017

Zeelandscan.nl

CBS.nl

European Environment Agency (EEA)

<p>Vanuit de leefomgeving zijn er ook bedreigingen voor gezondheid. Wat betreft vervuiling (lozingen op het water en uitstoot in de lucht) scoort Zeeland erg slecht. We zijn één van de vijf meest vervuilde provincies. Dit is een spanningsveld van enerzijds industrie/economisch belang en anderzijds een gezonde leefomgeving.</p> <p>Zeeland heeft het hoogste percentage mantelzorgers en steeds meer mensen verrichten vrijwilligerswerk. Er is een tekort aan personeel in veel sectoren waaronder de zorg. Dit zal de komende jaren waarschijnlijk alleen maar toenemen. Het mantelzorgpotentieel daalt en de mensen die mantelzorg verlenen zullen nog meer onder druk komen te staan. Ook de betaalbaarheid en toegankelijkheid van de zorg komt nog verder onder druk te staan.</p> <p>Zoals hierboven geschetst wordt gezondheid door veel factoren beïnvloed, zowel in positieve als in negatieve zin. De leefomgeving speelt bij veel van deze factoren een rol. Er is een sterke relatie tussen leefomgeving, leefstijl en gezondheid.</p>	
<p>Trends & Ontwikkelingen</p> <p>Tot 2040 zal het aantal 80-plussers bijna verdubbelen. Het aantal mensen in de leeftijdscategorie 15-59 jaar neemt af. Als gevolg hiervan krijgen we de komende jaren met een versnelde vorm van vergrijzing te maken. Prognoses over de bevolkingsontwikkeling laten een uiteenlopend beeld zien, zowel dalend als stijgend. De hoogte van de migratie lijkt hiervoor de bepalende factor te zijn. Het tekort aan menskracht in de zorg zal oplopen. Het mantelzorgpotentieel zal sterk dalen.</p> <p>Wat de gezondheid van de inwoners van Zeeland betreft zien we het volgende:</p> <ul style="list-style-type: none"> • een toename in voorkomen van dementie de komende jaren. • Wat betreft chronische aandoeningen is het percentage in Zeeland hoger dan het gemiddelde van Nederland en de komende jaren neemt het aantal mensen met één of meerdere chronische aandoening(en) alleen maar toe. • Het risico op angststoornissen en depressie bij volwassenen neemt toe. • Verdere stijging van het aantal eenzame ouderen. • In de toekomst zullen er naar alle waarschijnlijkheid minder mantelzorgers per zorgbehoevende oudere zijn. • Het aantal overmatige drinkers blijft ongeveer gelijk. • Het percentage mensen met overgewicht is hoog en blijft stijgen. <p>Ook heeft klimaatverandering effect op de gezondheid. Denk hierbij aan hitte, droogte en overstromingen. Daarnaast zal het belang van het bestrijden van infectieziekten de komende jaren groter worden. We zullen een toename van legionella gevallen, tekenbeten en andere mogelijk klimaat gerelateerde ziekten in Nederland zien. Nieuwe infectieziekten verspreid via bv reizen, migratie of import van goederen verdienen aandacht. Zeeland heeft een havengebied waar alertheid hierop geboden is. Ook infectieziekten als gevolg van een te lage vaccinatiegraad verdienen in Zeeland de nodige aandacht.</p> <p>In de toekomst zal de zorg veranderen door technologie en een veranderende rol van de patiënt. Er wordt meer zelfredzaamheid verwacht. Dit vergt goede technologische infrastructuur, nieuwe en andere</p>	<p>VTV2018.nl Staat van Zeeland 2017 Zeelandscan.nl CBS.nl European Environment Agency (EEA) https://www.socialevraagstukken.nl/de-sociale-omgeving-als-gezondheidsfactor/ https://www.wur.nl/nl/Dossiers/dossier/Effect-van-natuur-op-gezondheid.htm</p>

vaardigheden van zorgverleners en patiënten, maar ook aandacht voor groepen die hier minder vaardig in zijn.

Een andere verandering is substitutie en ombuigen van 2^e lijnszorg naar 1^e lijnszorg en van 1^e naar 0^e lijnszorg, opkomst van 1,5 lijnszorg en het langer zelfstandig wonen. Zo worden bijvoorbeeld ziekenhuisopnames en poliklinische trajecten korter en indicaties voor opname in verpleeghuizen hoger met als gevolg dat meer mensen met aandoeningen thuis verblijven en daar (mantel)zorg ontvangen.

Er is een beweging ingezet van zorg en ziekte (ZZ) naar gezondheid en gedrag GG) naar mens en maatschappij (MM).

Mobiliteit en toegankelijkheid zijn in Zeeland belangrijke vraagstukken, onder andere door de eilanden structuur, het verdwijnen van voorzieningen in kernen en het langer zelfstandig thuis moeten wonen. Mobiliteit en toegankelijk hebben invloed op mate van zelfstandigheid, sociale contacten, mantelzorg, bereikbaarheid voorzieningen/school/werk en eenzaamheid. Kortom mobiliteit en toegankelijk hebben invloed op mee kunnen doen in de maatschappij.

Passend woningaanbod in een veilige omgeving is van belang voor jong en oud. Door o.a. toename van ouderen die langer zelfstandig thuis moeten (willen) wonen en een toename van eenpersoonshuishoudens zal er een vraag ontstaan naar andere woonvormen, bijvoorbeeld levensloopbestendige woningen. Daarnaast is het van belang dat de woonomgeving dementievriendelijk wordt ingericht. Ook is het van belang dat er voor starters en alleenstaanden een passend woningaanbod is.

Een andere trend is dat onderzoek aantoont dat 'groen en natuur' een positief effect op gezondheid hebben.

De Volksgezondheid Toekomstverkenning heeft een aantal kernboodschappen voor Nederland geformuleerd die ook voor Zeeland belangrijk zijn:

- Vergrijzing heeft een grote impact op volksgezondheid en zorg
- Meer gezondheid maar ook meer ziekte
- Druk op dagelijks leven neemt toe
- Leefstijl en leefomgeving hebben invloed op gezondheid
- Vaak opeenstapeling van gezondheid-en sociale problemen bij kwetsbare groepen
- De zorg uitgaven stijgen door demografie en technologie
- Zorg verandert door technologie en veranderende rol patiënt
- Alertheid op bekende en nieuwe risico's nodig

Ambitie 2050

Het droombeeld voor de situatie in 2050.

Een omgeving die van nature goed is voor gezondheid, expliciet uitnodigt/verleidt tot gezond gedrag, waar de gezonde keus de makkelijkste keus is en waar gezondheidsrisico's zijn verlaagd.

Dit is te bereiken door gezondheid leidend te laten zijn bij alle maatschappelijke opgaven en bij opgaven op gebied van economie, ruimtelijke ordening, landbouw, toerisme etc. Dit betekent dat bij iedere beleidsbeslissing of vergunningverlening is ingezet op een positieve uitwerking op gezondheid.

Wat is anders dan nu?

Gezondheid van de inwoners is het uitgangspunt. Beslissingen en keuzes op en binnen de verschillende opgaven hebben een positieve invloed op de gezondheid van de inwoners en gasten van Zeeland. Er wordt een beweging gemaakt naar een wellbeing economy, waar gezondheid (of wellbeing) het uitgangspunt is. Het gaat hierbij om het creëren van een positief gezondheidseffect op mens en omgeving. Dit in tegenstelling tot de huidige denkwijze waarbij het economisch belang vaak het uitgangspunt is. Het milieubeleid nu is met name gericht op 'beschermen van het milieu (voldoen aan de norm)'. De huidige milieunormen zijn niet beschermend voor de gezondheid. Zo kan er, als aan de milieunorm wordt voldaan toch gezondheidsschade optreden. Een voorbeeld hiervan is de Europese norm voor fijnstof van 40 µg/m³ terwijl de WHO 20 µg/m³ adviseert. Dit vraagt een andere denkwijze. Inzetten op een gezonde leefomgeving die gericht is op beschermen en verbeteren van gezondheid en die uitnodigt tot gezond gedrag.

Digitalisering van de samenleving en zorg vraagt vaardigheden van mensen en een toereikende digitale infrastructuur voor alle inwoners zodat iedereen hier optimaal in mee kan doen.

Is de ambitie voor heel Zeeland gelijk, of zijn er verschillen?

De ambitie geldt voor heel Zeeland. De uitvoering blijft maatwerk per gebied: landelijk, stedelijk, kust en deltawateren, havens en industrie belangrijk. Hierbij is participatie van inwoners en andere stakeholders (onderwijs, ondernemers, overheid en zorg) essentieel. Want gezondheid wordt door iedereen anders beleefd.

Wat is het effect van de hiervoor beschreven trends en ontwikkelingen op deze ambitie?

'Alles is gezondheid'. Gezondheid is breed omvattend (zie definitie positieve gezondheid). De omgeving waar mensen wonen, werken en leven heeft invloed op de gezondheid.

Door de omgeving zo in te richten dat deze positief bijdraagt aan de gezondheid van de inwoners van Zeeland zal dit een positief effect hebben op de gesignaleerde trends. In een groene omgeving zijn mensen doorgaans gezonder. Het koesteren, toegankelijk houden en maken van de Zeeuwse natuur kan bijdragen aan gezondheid.

Hieronder enkele voorbeelden.

Een omgeving die schoon en veilig is en uitnodigt tot bewegen, ontmoeten en ontspannen draagt bij aan de vitaliteit van de Zeeuwse inwoners .

Wellbeingeconomy.org

<https://wellbeingeconomy.org/oldwaynewway>

Prettige plekken; Handboek mens en openbare ruimte 2016

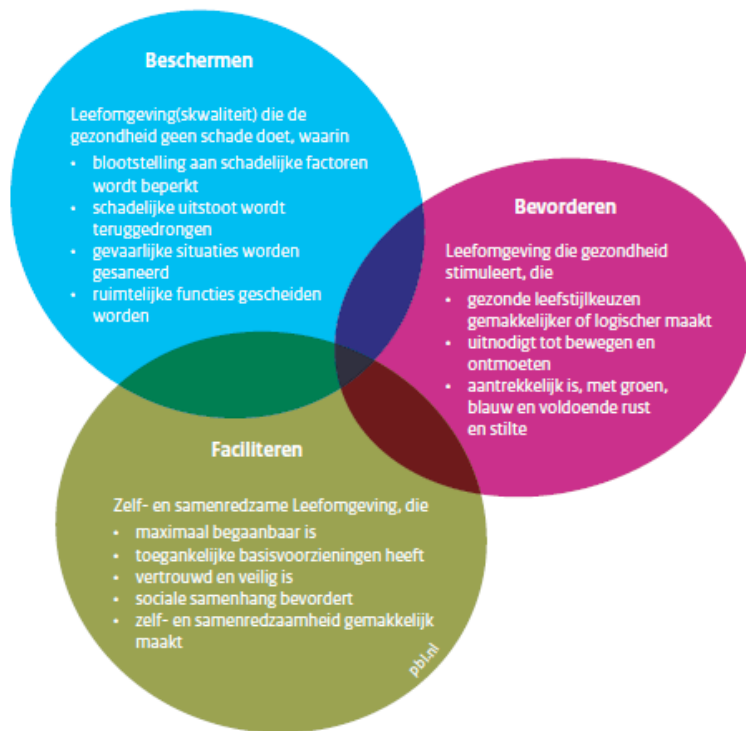
VTV 2018

GGD GHOR Nederland; kernwaarden document

<https://www.wur.nl/nl/show-longread/Zeven-redenen-om-te-investeren-in-een-groene-stad.htm>

<p>Een omgeving die uitnodigt tot ontmoeten heeft invloed op het verminderen van gevoelens van eenzaamheid. Een groene omgeving en natuur dragen bij aan ontspanning en tot rust komen.</p> <p>Stijging van het aantal mensen met dementie heeft invloed op de mate waarin mensen mee kunnen doen in de maatschappij. Door de omgeving dementievriendelijk in te richten kunnen meer mensen blijven deelnemen aan het dagelijks leven.</p>	
<p>Tussendoel voor 2030</p> <p>Gezondheid is een uitgangspunt bij alle maatschappelijke opgaven.</p> <p>Te bereiken via de volgende tussenstappen:</p> <ul style="list-style-type: none"> - gezondheid centraal stellen - één gezondheidsthema voorop te stellen (bv bewegen of luchtkwaliteit) - gezondheid 'mee koppelen' met niet-gezondheidsthema's. <p>Dit vraagt een andere manier van werken. Nog meer Integraal samenwerken. Elkaars taal leren spreken, elkaars agenda's kennen en vooral het samen te gaan doen. Hierbij is het van belang om expertise op het gebied van relatie gezondheid en omgeving te borgen.</p>	<p>https://www.platform31.nl/publicaties/inspiratieboek-gezondheid-en-ruimte</p>
<p>Uitvoering</p> <p>Proces</p> <p>Gezondheid is leidend bij maatschappelijke opgaven, dit vraagt een integrale beoordeling. Ieder vanuit zijn/haar expertise taken en verantwoordelijkheden. Niet één partij bepaalt, maar de koers wordt samen uitgestippeld. Er wordt organisch samengewerkt (niet voorgeschreven in een structuur) en ook de inwoners zijn een essentiële groep die betrokken worden bij het bepalen van de koers. Burgerparticipatie is een essentieel onderdeel. En samenwerking met overheid, onderwijs, ondernemers en zorg biedt kansen.</p> <p>Perspectieven op een gezonde leefomgeving (zie fig 5.3)</p> <p>Beschermen: regels, gezondheidsnormen(waarden), controle, handhaven</p> <p>Bevorderen: gezonde keus makkelijke keus dmv inrichting omgeving, omgeving die uitnodigt tot gezond gedrag</p> <p>Faciliteren: partijen bij elkaar brengen, verbindend werken</p>	

Figuur 5.3
Perspectieven op gezonde leefomgeving

Bron: PBL

Raakvlak met andere onderwerpen

Gezondheid raakt alle bouwstenen en alle bouwstenen hebben invloed op gezondheid. De bouwstenen beïnvloeden elkaar en staan voortdurend met elkaar in verbinding. Daarnaast is er voor gezondheid ook een raakvlak met de klimaat- en energietransitie opgaven. Een provincie die bestand is tegen de te verwachten klimaatverandering heeft invloed op gezondheid door oa het gevoel van veiligheid (bv. bescherming tegen overstroming), maar ook op hittestress door het creëren van koele plekken etc. Ook biodiversiteit en sociale doelen dragen bij aan gezondheid. Vanuit onze ambitie gezien wordt gezondheid altijd integraal meegenomen. In onderstaande tabel worden een groot aantal voorbeelden gegeven van de relatie tussen gezondheid en de diverse bouwstenen.

		Positief	Negatief
A	Archeologie, bodem		Bodemverontreiniging is slecht voor gezondheid.
B	Historische elementen, immaterieel erfgoed	Historische elementen geven de mensen een positieve beleving van de omgeving	
C	Landbouw, aquacultuur	Voeding is essentieel voor mensen. Landbouw is ook bepalend voor de inrichting van het landschap	Bestrijdingsmiddelen zijn schadelijk voor de gezondheid
D	Leefbaarheid, bevolkingsontwikkeling	Gezondheid is hier direct mee verbonden	Vergrijzing en ontgroening hebben negatief effect op leefbaarheid, faciliteiten in omgeving
E	Natuur, biodiversiteit	Groen in de omgeving is goed voor biodiversiteit maar ook voor gezondheid, groen en blauw doen gezondheid goed	Allergenen/pollen/teken
F	Platteland, landschap, ruimtelijke kwaliteit	Rust, ruimte, divers landschap	vereenzaming, uitdaging op het gebied van mobiliteit
G	Zoet water, watersysteem	Drinkwater	Vervuiling drinkwater bron verzilting
H	Bereikbaarheid	belangrijk voor mensen om voorzieningen te kunnen bereiken, boodschappen, zorg, elkaar ontmoeten, netwerk onderhouden, mantelzorg verlenen etc. om bijvoorbeeld vereenzaming te voorkomen	Mobiliteit in landelijk gebied aandachtspunt
I.1	Gezondheid		
I.2	Straling		Overmatige straling kan slecht zijn voor gezondheid
J	Onderwijs	Zelfontplooiing, opleidingsniveau verhogen, ontmoeten, opbouw netwerk	
K	Voorzieningen	belangrijk voor mensen om voorzieningen te kunnen bereiken en daarvan gebruik te maken. Als voorzieningen goed bereikbaar zijn stelt het mensen bv in staat om langer zelfstandig thuis te wonen	
L	Wonen	aanpassingen aan bevolkingsontwikkeling/ ander soort woningen levensloopbestendig/starters	aandacht voor binnenmilieu en plaats waar woningen worden gebouwd
M	Woonomgeving en stedelijk groen	omgeving en groen zijn belangrijk voor gezondheid. Uitnodigen tot bewegen, ontspannen, recreëren, ontmoeten	soort groen kan effect op gezondheid hebben, eikenbomen, oa pollenallergie etc
N	Evenementen en promotie	Ontspanning, Gezamenlijke beleving, ontmoeting	geluidshinder en beleving
O	Recreatie en toerisme, watersport, verblijfsrecreatie	helpt bij in standhouden van voorzieningen, gezondheidstoerisme, werk en inkomstenbron	Druk op leefbaarheid, druk op landschap, spookdorpen (veel 2 ^e huizenbezitters die er 's winters niet zijn)
P	Visserij	Inkomsten	Belasting van natuur
Q	Water	Inkomstenbron, recreatie, verkoeling	Veiligheid (stijging zeespiegel)
R	Arbeidsmarkt en economie	Zingeving, inkomsten, netwerk	Werkloosheid negatief effect op gezondheid
S	Circulaire economie	Minder belasting omgeving	
T	Transport en infrastructuur	mobilititeit belangrijk/ verbinding	gevaarlijke stoffen effect op veiligheid/gezondheid
U	Milieu en geluid	Rust stilte lucht- en waterzuiverheid	normen zijn niet beschermend voor gezondheid. geluidsoverlast (bv van industrie en evenementen) Overmaat aan milieufactoren heeft negatieve effect op gezondheid, zoals bijv. fijnstof, geur, geluid, elektromagnetische velden (EMV), straling, laagfrequent geluid.